
Arnošt Lustig: Pozval bych Hitlera na pivo a díval se mu do očí

Zdroj: Mladá fronta DNES

Datum vydání: 31. 8. 2005

Autor: Milan Eisenhammer

Nikdy předtím jsme se neviděli, přesto mi přinesl bonbony a uvítal mě slovy: „To abys neřekl, že jsem kurva.“ Arnošt Lustig, jeden z největších českých spisovatelů. Člověk mu odpustí asi kdeco. Pro jeho milý úsměv a hlavně proto, jakou má radost ze života. Prošel koncentračními tábory. Přesto nebo možná právě proto je tak pozitivní. Je mu 78 let a pokukuje po holkách, ve své oblíbené kavárně Grand Café Praha na Staroměstském náměstí laškuje se servírkami. „Na ty roky se necítím,“ namítá a potutelně se usměje. Vstává ve čtyři hodiny ráno a píše. Je pořád mezi mladými, na americké univerzitě ještě nedávno vedl seminář Literatura a druhá světová válka, stále učí tvůrčímu psaní. „Vykašli se na noviny, pojd' dělat spisovatele, bejku,“ nabádá mě. „Vidím v tobě sebe. Taky mě novinařina po 10 letech přestala bavit.“

Pomáhal vám humor přežít v lágrech?

Určitě. Dokonce znám i nějaký vtipy o koncentrákách. Ale neplatí to všude. V Osvětimi by tě humor přešel, Auschwitz-Birkenau bylo

peklo. Lidský život tam neměl cenu. V Buchenwaldu tě proměnili v otroka. Terezín byl v několika směrech jiný – bylo to v české zemi, byl to tranzitní tábor, lidi likvidovali jinde. Tam smysl pro humor kvetl, příležitostně ovšem. Byly tam kabarety, někdy se tam vyprávěly i protiněmecké vtipy.

Smrt byla ale blízko všude...

Během těch tří let v lágrech jsem byl třikrát odsouzen k smrti zastřelením, x-krát do plynu. V Osvětimi jsme byli už ve zvláštní karanténě připraveni, že nás zaplynou, jen co na nás přijde řada. Měli plné ruce práce. Plynovali 400 tisíc maďarských Židů. Tak jsme si z hadrů udělali balon a hráli jsme fotbal proti sloupům s dráty, kde proudilo 10 tisíc voltů. Přišel esesák a nevěřil svým očím. Židovští spratkové hráli v předpokoji smrti fotbal. Ptal se, a tak jsme mu řekli, že čekat, než na nás přijde řada do komína, je nuda.

Jak to, že jste přežil?

Přijel inženýr z Německa vybírat otroky do muničky u Lipska, vybrali mě. Jednou mě zachránil kamarád. Ukradl jsem chleba, esesák na mě mířil a on skočil před hlaveň. Na toho Němce to tak zapůsobilo, že nám dal oběma milost. Místo mě zemřeli jiní. Měl jsem štěstí.

Máte šťastná čísla?

Ano. V tom jsem na úrovni afrických divochů, kteří věří lecčemu. Víím, že jsou to předsudky, ale když je někde číslo osm, tak víím, že se mi nemůže nic zlého stát. Podobně věřím v oranžovou barvu. Když mi poprvé vyšly Démanty noci, měly oranžovou obálku a měly docela úspěch.

A nešťastná?

Číslo pět. Můj kamarád, izraelský pilot, byl palestinským koman- dem zastřelen pěti ranami. To je pro mě od té doby podezřelé číslo.

Narodil jste se ale pět minut před pátou.

Věřím, že to byla šťastná hodina. Vidíš ten rozpor. Dále je dobrá osmnáctka. Znamená v židovství, které nemá číslice, život.

Měl jste někdy chuť vsadit si ta šťastná čísla ve Sportce?

Jako 14letý kluk jsem hrál karty – poker a jednadvacet a jednou jsem vyhrál tolik peněz, až jsem z toho měl strach. Příští den jsem byl rád, že jsem to zase prohrál. Promítl jsem si osudy lidí, kteří o ty peníze přišli. Měl jsem výčitky svědomí. Ta výhra by mě ne- těšila. Když něco najdete, tak jde těžko pokládat to za štěstí, pro- tože to zároveň někdo ztratil.

V románu Nemilovaná nebo v románu Krásné zelené oči vyprávíte o utrpení dvou žen, Perly Sch. a Kůstky, v bordelech kon- centračních táborů. Proč? Píšete tak rád o prostitutkách?

Je to metafora společnosti. Zním úžasný lidi, kteří se nenechali zkorumpovat, a jsem na ně pyšnej. Ale těch úplně neúplatnejch není moc.

A vy?

Sám nejsem tak neúplatnej. Jde většinou o míru kompromisu. Ta se řídí situací a morálkou. Vždycky máš volbu. Ano, ne. Ale i proč ne? Chci bejt čistej. Rozpoznat, co je nízko a co je vysoko, co je dobré a co je špatné a co je spravedlivé a co nespravedlivé. To je základ, který je popsán už v Bibli.

Jak to funguje?

Jsem sám sobě Bohem, Mojžíšem, Ježíšem, Buddhou, jsem sám sobě soudcem. Kůstka, Krásné zelené oči jsou o míře kompromisu.

Každá z těch holek se musí soudit, kam až může jít a kam nesmí.

Kústka měla dilema: smrt, nebo bordel, kde spala každý den s tuctem německých vojáků. Bylo vám jí líto, když jste to psal?

Strašně. (Má slzy v očích) Vždyť jsem to byl já, ta Kústka. Říkal jsem si, co bych udělal na jejím místě. Jak bych se cítil?

Svěřím se vám se svým čtenářským zážitkem. Když dočtu jakoukoli vaši knížku, mám pocit, že jsem lepší člověk. Možná proto, že si prožiju lítost nad vašimi postavami. Je to váš záměr?

To mi děláš velikou radost, to je můj cíl.

A má to očišťující efekt i na vás jako na autora?

Nevím. Nejsem možná lepší, ale líp se cítím.

Co by bylo s Kústkou v dnešní době?

Byla by to hodná žena, která by si vážila své existence. Byla by to zajímavá druhá kapitola té knížky.

Vás válečné zážitky nepronásledují? Třeba spisovatel Primo Levi se s nimi nevyrovnal a spáchal sebevraždu.

Vážím si života. I svého. Mám rád lidi.

Proč?

Asi proto, že jsem v lágrech viděl naprostou bezcennost lidského života. Němci každý den plynouvali deset tisíc lidí denně, deset tisíc za noc. Každý život má pro mě nenahraditelnou hodnotu. Teď už nezabiju ani mravence, nešlápnu na něj. Ale ta Kústka je vymyšlená, takže nevím, jak by to s ní dopadlo. Tak nebuď zklamanej, bejku. Literatura musí být pravdivější než pravda. To je citát.

Ale pokud jde o skutečné zážitky, kde která pravda člověku přijde tak přitažená za vlasy, že by tomu skoro neuvěřil.

Právě proto jsem začal psát. Kvůli tomu, že mi nikdo nevěřil, co jsem říkal. Neuměl jsem to sdělit vyprávěnými slovy. Literatura není jen autobiografie, to by vystačilo tak na dvě tři knihy.

Ale novela Tma nemá stín, kde utíkají dva kluci z transportu smrti, to je přece o vás, ne?

Tak to je. To je autobiografie, jen zmírněná. Bylo to horší. Musel jsem se řídit zákony literatury. Čtenář unese jen určitou sumu krutosti. A čím jsi věcnější, tím víc dojmáš.

Ti dva kluci se spolu vyspí?

Pohráli jsme si, jak si někdy kluci hrají sami se sebou.

A...?

Víš, v nás všech je touha po blízkosti. Neříkám, že k tomu mám sklony, mně se na tyhle záležitosti spíš líběj ženský, a moc. Ale měl jsem třeba v šestnácti v Terezíně jiné zážitky. Byl to můj učitel, který měl tedy sklon svádět kluky. A já byl kluk a -jak říkal - s hezkýma nohama.

Takže vás svedl.

Nešel jsem do práce. Proto si mě učitel tenkrát zavolal. Navíc mi nabídl chleba se sardinkou, což nikdo neměl než vedoucí. Někteří z nás Němci korumpovali, abychom si nebyli rovni. A octnul jsem se v posteli vedle něj. Všechno bylo docela příjemné, než mě políbil. Najednou se mi to zhnusilo.

Vyčítal jste si to?

Těšil jsem se, že přijdu na svůj pokoj číslo 16, kde byli největší rošťáci, a budu se vytahovat. Přesto, co ten učitel chtěl, mám k němu úctu. Pro sex jsme všichni slabší.

Vracíte se na místa, jako je Terezín?

Nerad. Vzpomínám si radši na to lepší. Cítím tesknou nostalgii. Těžko pro to hledám výraz. Měl jsem tam kamarády, rodiče. Všichni byli tenkrát naživu. Zapomněl jsem na hlad, na tu bezmeznou německou buzeraci a aroganci.

Vaše paní kdysi zažádala o snubní prstýnky rodičů, které jim zabavili Němci. Dostala odpověď, ať dodá doklad. Vás to tehdy tak rozčílilo, že jste napsal podle mě svou nejlepší knihu Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou. Už ty prstýnky dorazily?

Nikdy je nedostane. Němci mi za veškerou otrockou práci poslali 243 €, díky mé sestře, která o to zažádala i mým jménem. Smál jsem se. Psali, že je to symbolické gesto.

Co s těmi penězi budete dělat?

Utratím je. Peníze se mají utrácet. Pokaždé když dostanu honorář, tak mám chuť ho hned utratit. Když to utratíš, musíš zase pracovat. Utrácet je krásné. A rakev nemá kapsy, jak se říká v Čechách.

Kdybyste se mohl potkat s Hitlerem, měl byste z toho obavy?

Ne, hrozně rád bych se s ním potkal. Chtěl bych vědět, co si tihle vrahové myslí, co cítí. Mám nanečisto napsané dvě knížky. Psal jsem to z hlediska německých důstojníků. Nějaký instinkt mi říká, nech to zatím ležet. Těžko proniknout do psychologie lidí, kteří dovedou vraždit děti. Hitlerovi bych se díval do očí. Ptal bych se ho. Pozval bych ho na kafe nebo na pivo.

Opravdu?

Ve státě Ohio v USA jsem pozval na pivo plukovníka z Hitlerova bunkru, kterému se líbila má kniha Démanty noci. Říkal mi, že se na Hitlera dívám špatně, že takovej nebyl. A klaun už vůbec ne. Podle něj měl charisma. Ten plukovník si nenechal ode mě zaplatit pivo. A já zase od něj. Sešel bych se s každým německým

vrahem, ale v cele, aby ho hlídala američka, ruska nebo francouzská voják.

Co byste Hitlerovi řekli?

Řekl bych mu, že je vrah mého tatínka.

Jak se po tom všem, co jste prožil, díváte na smrt? Bojíte se jí?

Smrt je sestra života. Víím, že přijde. Víím, že je blízko. Nedělá mi to radost. Jen bych si přál, abych se vypařil, abych nebyl nikomu na obtíž. Byl jsem tak blízko smrti, že ve mně opravdu žije jako sestra. Nechci ji, život je lepší než smrt, život je zázrak. Možná že i smrt je zázrak, ale nejsem na něj tolik zvědavý.

Myslíte si, že se tam někde setkáte s rodiči?

Bohužel si to nemyslím. Chtěl bych si to myslet. Něco ti řeknu: Byl jsem v nemocnici kvůli srdci a chodil ke mně Pavel Dostál (ministr kultury, který nedávno zemřel na rakovinu – pozn. autora). Sedl si na postel a říkal mi: Nevíš nic. Já tam už skoro byl a dobře poslouchej: Žádný tunel, žádné bílé světlo, Bůh není. Podíval se na mě, jak je mi to k smíchu, a dodal: Stejně umřeš o dva dny dřív než já. Na to jsem mu řekl: Ty bejku, vždyť to nebude zlý. A vidíš, jak to dopadlo.

O iluzi, že nad námi Bůh drží ochrannou ruku, jste přišel v koncentračních táborech?

Moje maminka horlivě věřila, v koncentráku se přestala modlit. Nesnesla pohled na batolata, která pálili Němci v osmimetrových jámách. To její Bůh dopustil? Bůh je možná jedna z těch hezčích pohádek, kterým lidi věří. Ale nechci urážet věřící.

Není to paradox, že vyznáváte židovskou víru a nevěříte v Boha?

Věřím v židovskou morálku. Těžko se o tom mluví, abych nevypadal jako mravokárce... Chtěl bych být věřící, ti to mají lepší. Přijdou do ráje, budou hrát fotbal. Sparta, Slavia, Pepi Bican...

Dnes zrovna hraje Slavia popáté o účast v Lize mistrů. Budete se dívat?

Určitě, v kolik to je?

V osm.

Vidíš, hraje se fotbal, a ty se mě ptáš na takový blbosti, bejku.